of rechtens, die daarin voorkomen, zodra deze binnen de systematiek van het geheel vallen. Wanneer uit de bestreden handeling de essentie van het door de instelling nagestreefde doel blijkt, zou het te ver gaan voor elke technische keuze van deze instelling een specifieke motivering te verlangen.

5. Aangezien elke gemeenschappelijke marktordening haar specifieke kenmerken vertoont, kan aan een vergelijking van de voor de regeling van de verschillende marktsectoren aangewende technieken geen deugdelijk argument worden ontleend ten betoge dat er sprake is van discriminatie tussen ongelijksoortige produkten waarvoor verschillende regels gelden en waartussen bovendien geen onderlinge concurrentieverhouding bestaat.

6. Kan niet als een discriminatie tussen producenten of verbruikers worden beschouwd een ongelijke behandeling die slechts het gevolg is van een keuze tussen twee stelsels die een gemeenschappelijke marktordening ter beschikking van de ondernemingen stelt, welke keuze door deze laatste vrij en naar eigen goeddunken wordt bepaald.

In de gevoegde zaken 292 en 293/81,

betreffende twee verzoeken aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Tribunal administratif te Parijs, in de aldaar aanhangige gedingen tussen

SOCIÉTÉ JEAN LION ET CIE, te Parijs (zaak 292/81),

SOCIÉTÉ LOIRET & HAENTJENS SA,

SOCIÉTÉ JEAN LION ET CIE,

SOCIÉTÉ DEBMAN,

SOCIÉTÉ „ANCIENNE MAISON MARCEL BAUCHE" SA,

SOCIÉTÉ SCOA SA,

SOCIÉTÉ SUCRIMEX SA,

SOCIÉTÉ PHILIPP BROTHERS SA,

COMPAGNIE COMMERCIALE „SUCRES ET DENRÉES",

SOCIÉTÉ PIERRE PEETERS, SÀRL,

allen gevestigd te Parijs (zaak 293/81),

en

FONDS D'INTERVENTION ET DE RÉGULARISATION DU MARCHÉ DU SUCRE (FIRS), te Parijs,

om een prejudiciële beslissing over de geldigheid van verordening nr. 3016/78 van de Commissie van 20 december 1978 houdende vaststelling van sommige bepalingen voor de toepassing van de wisselkoersen in de sectoren suiker en isoglucose (PB L 359 van 1978, blz. 11),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede kamer),

samengesteld als volgt: A. Chloros, kamerpresident, P. Pescatore en O. Due, rechters,

advocaat-generaal: P. VerLoren van Themaat
griffier: J. A. Pompe, adjunct-griffier

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de krachtens artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG ingediende opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

Tussen 7 februari en 13 juni 1979 kende de daartoe bevoegde nationale instantie, het Fonds d'intervention et de régularisation du marché du sucre (hierna te noemen: FIRS), aan de vennootschap Jean Lion et Cie, en vóór 28 september 1979 aan de vennootschappen Loiret & Haentjens, Jean Lion et Cie, Debman, Ancienne Maison Marcel Bauche, SCOA, Sucrimex, Philipp Brothers, Compagnie commerciale Sucres et denrées en Pierre Peeters uitvoercertificaten toe voor suiker die was bestemd voor derde landen; deze certificaten waren geldig tot vijf maanden na het einde van de maand van afgifte. Krachtens de betrokken communautaire bepalingen kwamen zij in aanmerking voor voorfixatie — bij openbare inschrijving — van uitvoerrestituties alsmede voor voorfixatie van monetair compenserende bedragen (hierna: mcb's).

Verordeningen betreffende de restituties bij uitvoer van suiker

Bij verordening nr. 3330/74 van de Raad van 19 december 1974 houdende een ge-

meenschappelijke ordening der markten in de sector suiker (PB L 359 van 1974, blz. 1) werd evenals bij de door eerstgenoemde vervangen verordening nr. 1009/67 van 18 december 1967 (PB L 308 van 1967, blz. 1), een gemeenschappelijke regeling van het handelsverkeer met derde landen vastgesteld. Deze behelst maatregelen die ten doel hebben het verschil tussen de binnen en buiten de Gemeenschap toegepaste prijzen te overbruggen wanneer de wereldmarktprijzen lager zijn dan de prijzen van de Gemeenschap.

Artikel 12, lid 1, eerste alinea, van verordening nr. 3330/74 bepaalt dat voor alle uitvoer van suiker uit de Gemeenschap een uitvoercertificaat moet worden overgelegd, dat door de Lid-Staten wordt afgegeven aan elke belanghebbende die daarom verzoekt, ongeacht zijn plaats van vestiging in de Gemeenschap.

Volgens artikel 12, lid 1, vierde alinea, is de afgifte van het certificaat afhankelijk van het stellen van een waarborg, als garantie dat tijdens de geldigheidsduur van het certificaat aan de verplichting tot uitvoer zal worden voldaan; deze waarborg wordt geheel of gedeeltelijk verbeurd indien de uitvoer niet of slechts ten dele binnen deze termijn plaatsvindt.

Bij uitvoer kan volgens artikel 18, leden 1 en 2, van de verordening het verschil tussen de noteringen of prijzen op de wereldmarkt en de prijzen binnen de Gemeenschap worden overbrugd door een restitutie bij uitvoer, die voor de gehele Gemeenschap gelijk is maar kan variëren naar gelang van de bestemming.

De restitutie kan vooraf worden vastgesteld. In dat geval wordt de vooraf-gaande vaststelling opgenomen in het certificaat dat tot bewijs van deze voorafgaande vaststelling dient (artikel 12, lid 1, tweede alinea).

De algemene voorschriften inzake de verlening van de restitutie bij uitvoer van suiker zijn vastgesteld bij verordening nr. 766/68 van de Raad van 18 juni 1968 (PB L 143 van 1968, blz. 6).

Ingevolge artikel 4 van deze verordening kan de restitutie worden vastgesteld door middel van een openbare inschrijving, die op het bedrag van de restitutie betrekking heeft.

De bevoegde instanties van de Lid-Staten gaan tot openbare inschrijving over op grond van een voor alle Lid-Staten bindend besluit, dat de voor de openbare inschrijving geldende voorwaarden behelst. Deze voorwaarden moeten alle in de Gemeenschap gevestigde personen gelijke toegang waarborgen.

Tot de voorwaarden van de openbare inschrijving behoort onder meer het bepalen van een termijn voor de indiening van de aanbiedingen. Binnen drie werkdagen na afloop van deze termijn wordt op basis van de binnengekomen aanbiedingen het maximumbedrag van de restitutie voor de betreffende openbare inschrijving bepaald. Voor de berekening van het maximumbedrag wordt rekening gehouden met de voorzienings- en prijssituatie in de Gemeenschap, de prijzen en afzetmogelijkheden op de wereldmarkt, evenals met de kosten van de uitvoer van suiker.

Artikel 9 van verordening nr. 766/68 bepaalt dat aanbiedingen op openbare inschrijvingen slechts in aanmerking worden genomen wanneer een waarborg is gesteld; deze wordt geheel of gedeeltelijk verbeurd als de deelnemers aan de openbare inschrijving hun verplichtingen in het geheel niet of slechts ten dele nakomen.

Het bedrag van de ingevolge een openbare inschrijving vastgestelde restitutie heeft krachtens artikel 10 een even lange geldigheidsduur als het uitvoercertificaat.

Bij verordening nr. 1048/71 van de Raad van 25 mei 1978 tot wijziging van verordening nr. 766/68 (PB L 114 van 1971, blz. 10) is artikel 12 van verordening nr. 766/68 komen te luiden als volgt:

„Indien tijdens de periode tussen:

— de datum van indiening van de aanvraag van het uitvoercertificaat vergezeld van een verzoek om de restitutie vooraf vast te stellen, of

— de datum van het verstrijken van de termijn voor de indiening van de aanbiedingen, wanneer het een op grond van een inschrijving vastgestelde restitutie betreft,

en

— de datum van uitvoer, verandering komt in de op grond van verordening nr. 1009/67/EEG vastgestelde prijzen van suiker of melasse, kan het restitutiebedrag worden aangepast."

Verordeningen betreffende de monetair compenserende bedragen

Verordening nr. 947/71 van de Raad van 12 mei 1971 betreffende bepaalde conjunctuurpolitieke maatregelen welke naar aanleiding van de tijdelijke verruiming van de fluctuatiemarge's van de valuta's van sommige Lid-Staten dienen te worden genomen in de landbouwsector (PB L 106 van 1971, blz. 1), zoals gewijzigd bij verordening nr. 509/73 van de Raad van 22 februari 1973 (PB L 50 van 1973, blz. 1), bepaalt dat indien een Lid-Staat toestaat dat de wisselkoers van zijn munteenheid voor handelstransacties de fluctuatiegrens die krachtens de op 12 mei 1971 geldende internationale regeling is toegelaten in boven- of benedenwaartse richting overschrijdt, voor bepaalde landbouwprodukten door de Lid-Staat waarvan de munteenheid onder overschrijding van de fluctuatiegrens in waarde is gesteden, bij invoer mcb's worden geheven en bij uitvoer toegekend, en door de Lid-Staat waarvan de munteenheid onder overschrijding van de fluctuatiegrens in waarde is gedaald, bij uitvoer mcb's worden geheven en bij invoer toegekend.

Volgens artikel 2 van de verordening zijn de compenserende bedragen voor produkten waarvoor in interventiemaatregelen is voorzien, gelijk aan de bedragen die worden verkregen door op de prijzen toe te passen:

a) voor de Lid-Staten waarvan de munteenheden onderling worden gehandhaafd binnen een maximummarge op een bepaald moment van 2,25 %, een percentage dat het verschil weergeeft tussen:

   — de omrekeningskoers die in het kader van het gemeenschappelijke landbouwbeleid wordt gebruikt, en

   — de uit de spilkoers voortvloeiende omrekeningskoers;

b) voor wat de overige Lid-Staten betreft, het gemiddelde van de percentages die het verschil weergeven tussen:

   — de verhouding tussen de omrekeningskoers die in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid wordt gebruikt voor de munteenheid van de betrokken Lid-Staat en de officiële pariteit, of, in geval deze pariteit niet wordt aangehouden, de spilkoers van elk der munteenheden van de Lid-Staten waarvan de munteenheden onderling worden gehandhaafd binnen de marge van 2,25 %, en

   — de constante wisselkoers van de munteenheid van de betrokken Lid-Staat ten opzichte van elk der munteenheden van de Lid-Staten

waarvan de munteenheden worden gehandhaafd binnen de marge van 2,25 %, die wordt geconstateerd gedurende een bepaalde periode.

De bij verordening nr. 974/71 ingevoerde mcb's werden evenwel gekenmerkt door een zekere wisselvalligheid, onder meer doordat die bedragen werden berekend op basis van het verschil tussen de representatieve koers en de werkelijke koers van een valuta; voor Lid-Staten met een valuta waarvoor geen spilkoers is vastgesteld, is de werkelijke koers die welke regelmatig op de wisselmarkt wordt genoteerd, terwijl voor de andere Lid-Staten de spilkoers als de werkelijke koers wordt aangemerkt. Om deze reden, alsook omdat bij de berekening van deze bedragen rekening werd gehouden met de ontwikkeling van de zwevende valuta's ten opzichte van de overige valuta's van de Gemeenschap, stemde het compenserende bedrag niet altijd overeen met de monetaire verhoudingen waarop de handelscontracten, met name in het handelsverkeer met derde landen, waren gebaseerd. Handelsondernemingen ondervonden derhalve moeilijkheden wanneer zij bij het sluiten van een contract wilden weten in welke economische context de overeenkomst zou worden uitgevoerd. Te dien einde heeft de Commissie bij verordening nr. 143/78 van 1 februari 1978 (PB L 37 van 1978, blz. 5) de vaststelling vooraf van mcb's ingevoerd.

Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van verordening nr. 143/78 worden de mcb's in het handelsverkeer met derde landen op verzoek van belanghebbenden vooraf vastgesteld, mits de uitvoerrestitutie voor het betrokken certificaat vooraf wordt vastgesteld zoals het geval is bij restituties die in het kader van een openbare inschrijving worden vastgesteld.

Indien de restitutie vooraf wordt vastgesteld in het kader van een openbare inschrijving, is volgens artikel 6, lid 2, van de verordening het mcb van toepassing dat geldt op de laatste dag van de termijn voor het indienen van offertes.

Volgens artikel 7, lid 1, moeten de vooraf vastgestelde mcb's worden aangepast, indien tijdens de geldigheidsduur van het certificaat een nieuwe representatieve koers van kracht wordt, waartoe reeds voor de indiening van de aanvraag om vaststelling vooraf was besloten.

De vooraf vastgestelde monetaire compenserende bedragen kunnen volgens artikel 7, lid 2, worden aangepast, indien de restitutie tijdens de geldigheidsduur van het certificaat wordt aangepast als gevolg van een wijziging van de prijzen, of indien een nieuwe representatieve koers van kracht wordt.

Bepalingen van monetaire aard met betrekking tot de vaststelling vooraf en de aanpassing van uitvoerrestituties en van monetair compenserende bedragen

In verband met het feit dat volgens verscheidene besluiten betreffende het gemeenschappelijke landbouwbeleid, bedragen in rekeneenheden moeten worden uitgedrukt en in de nationale munteenheden van de Lid-Staten moeten worden omgezet door toepassing van de wisselkoers die overeenstemt met de officiële pariteit van die munteenheden, heeft de Raad bij verordening nr. 653/68 van 30 mei 1968, betreffende de voorwaarden voor wijziging van de waarde van de voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid gebruikte rekeneenheid (PB L 123 van 1968, blz. 4), maatregelen vastgesteld aan de hand waarvan de waarde van de rekeneenheid automatisch dan wel facultatief kan worden gewijzigd, ter vermijding van de nadelen die uit het onveranderlijke karakter van die waarde kunnen voortvloeien.

De uitvoeringsbepalingen van verordening nr. 653/68 zijn vastgesteld bij verordening nr. 1134/68 van de Raad van 30 juli 1968 (PB L 188 van 1968, blz. 1).

Bij een wijziging van de verhouding tussen de pariteit van de munteenheid van een Lid-Staat en de waarde van de rekeneenheid, gaat de betrokken Lid-Staat overeenkomstig artikel 4, lid 1, van deze verordening met gebruikmaking van de nieuwe verhouding over tot aanpassing van de navolgende bedragen welke in rekeneenheden zijn gesteld, voor zover zij in de nationale munteenheid voorkomen in de documenten, titels of certificaten, opgesteld voor de toepassing van het gemeenschappelijk landbouwbeleid of de bijzondere regelingen voor het handelsverkeer van goederen, verkregen door verwerking van landbouwprodukten:

a) de bedragen die vooraf zijn vastgesteld voor een na wijziging van bedoelde verhouding nog tot stand te brengen transactie of gedeelte van een transactie;

b) de bedragen welke voorkomen in overeenkomsten tussen een particulier en een interventiebureau, voor een na wijziging van bedoelde verhouding nog tot stand te brengen transactie of gedeelte van een transactie.

Elke belanghebbende die voor een bepaalde transactie een vaststelling vooraf heeft bewerkstelligd, verkrijgt echter door middel van een schriftelijk verzoek, dat binnen een termijn van 30 dagen volgende op de dag van inwerkingtreding van de maatregelen waarbij de aangepaste bedragen worden vastgesteld in het bezit van het bevoegde orgaan moet komen, annulering van de vaststelling vooraf en van het te blijke daarvan opgestelde certificaat of stuk (artikel 4, lid 1).

Artikel 4, lid 2, bepaalt dat voor de transacties, tot stand gekomen in het kader van de bepalingen betreffende het gemeenschappelijk landbouwbeleid of de bijzondere regelingen voor het handelsverkeer van goederen, verkregen door verwerking van landbouwprodukten, de aan of door een Lid-Staat of een naar behoren gemachtigd orgaan verschuldigde sommen, worden uitgedrukt in de nationale munteenheid en overeenkomend met de in genoemde bepalingen in rekeneenheden vastgestelde bedragen, betaald met gebruikmaking van de verhouding tussen de rekeneenheid en de nationale munteenheid die gold op het tijdstip van totstandkoming van de transactie of het gedeelte van de transactie.

Volgens artikel 6 wordt als tijdstip van totstandkoming van de transactie de datum beschouwd waarop, in de zin van de communautaire regeling, of bij gebreke en in afwachting daarvan, van de regeling van de betrokken Lid-Staat, het feit plaatsvindt waardoor het bedrag dat betrekking heeft op deze transactie verschuldigd wordt.

Bij artikel 4, lid 1, van verordening nr. 878/77 van de Raad van 26 april 1977 inzake de in de landbouwsector toe te passen wisselkoersen (PB L 106 van 1977, blz. 27) is de werkingssfeer van de bepalingen van verordening nr. 1134/68 met betrekking tot de wijziging van de verhouding tussen de pariteit van de munteenheid van een Lid-Staat en de waarde van de rekeneenheid, uitgebreid tot het geval van wijziging van de representatieve koers van een nationale munteenheid.

Volgens artikel 4, lid 2, van verordening nr. 878/77 is annulering van de vaststelling vooraf en van het ten blijke daarvan opgestelde certificaat of stuk als voorzien in artikel 4, lid 1, tweede alinea, van verordening nr. 1134/68 evenwel slechts

mogelijk indien de betrokkene nadeel ondervindt van de toepassing van de nieuwe representatieve koersen. Vóór de datum van toepassing van de nieuwe koers kan worden besloten dit nadeel door een passende maatregel te compenseren. In dat geval mogen de vaststelling vooraf en het desbetreffende certificaat of document niet worden geannuleerd.

De verplichte aanpassing van de mcb's als geregeld bij artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78, was nader uitgewerkt in verordening nr. 651/78 van de Commissie van 31 maart 1978 (PB L 86 van 1978, blz. 41), ingetrokken en vervangen bij verordening nr. 1516/78 van de Commissie van 30 juni 1978 inzake de aanpassing van de vooraf vastgestelde monetair compenserende bedragen (PB L 178 van 1978, blz. 63).

Verordening nr. 1516/78 koppelt de aanpassing van de mcb's aan de eventuele aanpassing van de vooraf vastgestelde restituties, waarmee de vooraf vastgestelde monetaire compenserende bedragen samenhangen.

Wat de verplichte aanpassing betreft, bepaalt artikel 1, lid 1, dat deze geschiedt op grond van de representatieve koers

— die geldt op het tijdstip van het vervullen van de douaneformaliteiten voor in- of uitvoer, en

— die is vastgesteld vóór het indienen van de aanvraag om vaststelling vooraf van het mcb.

Volgens artikel 2, lid 1, wordt van de mogelijkheid tot aanpassing voor de vooraf vastgestelde mcb's gebruikt gemaakt voor zover, als gevolg van een wijziging van het prijspeil in rekeneenheden, de vooraf vastgestelde restituties voor produkten van onder meer de sector suiker worden aangepast.

Die eventuele aanpassing geschiedt ingevolge artikel 3 aan de hand van de prijs en de representatieve koers die gelden op het tijdstip van het vervullen van de douaneformaliteiten. De verpflichte aanpassing wordt gewijzigd indien een facultatieve aanpassing plaatsvindt.

Verordening nr. 243/78 is, met name ten aanzien van de aanpassing van de vooraf vastgestelde mcb's opnieuw gewijzigd bij verordening nr. 1544/78 van de Commissie van 4 juli 1978 (PB L 182 van 1978, blz. 7). Aan artikel 6, lid 2, eerste alinea, werd een zin toegevoegd volgens welke voor de toepassing van de in artikel 7 bedoelde aanpassing, de aanvraag om vaststelling vooraf van het mcb werd geacht te zijn ingediend op de laatste dag van de termijn voor indiening van de offertes.

Verordening nr. 878/77 is gewijzigd bij verordening nr. 976/78 van de Raad van 12 mei 1978, voor wat betreft de in de landbouwsector voor verschillende munteenheden toe te passen wisselkoers en de consequenties van de vaststelling van nieuwe representatieve koersen voor bestaande rechten en plichten (PB L 125 van 1978, blz. 32).

Bij deze verordening werd onder meer de representatieve koers van de Franse frank („groene frank") met ingang van 1 juli 1979 met 3,6 % gedevalueerd.

Aangezien de artikelen 4 en 6 van verordening nr. 1134/68 in bepaalde gevallen niet bevredigend werkten omdat deze waren bedoeld voor de wijziging van de pariteit van een munteenheid en niet voor de wijziging van de representatieve koers, werd voorts artikel 4 van verordening nr. 878/77 bij verordening nr. 976/78 aangevuld met een bepaling, volgens welke overeenkomstig een vereenvoudigde procedure van de bestaande regeling mocht worden afgeweken.

Met een beroep op artikel 4 van verordening nr. 878/77, zoals gewijzigd bij verordening nr. 976/78, besloot de Commissie een van artikel 6 van verordening nr. 1134/68 afwijkende regeling vast te stellen, op grond dat het met het oog op een doelmatig beheer van de suikermarkt dienstig was voor elke soort transactie in deze sector precies aan te geven hoe de toe te passen wisselkoers moest worden bepaald. Artikel 1 juncto het bepaalde onder punt X, sub a, van de bijlage van verordening nr. 3016/78 van 20 december 1978 houdende vaststelling van sommige bepalingen voor de toepassing van de wisselkoersen in de sectoren suiker en isoglucose (PB L 359 van 1978, blz. 11) bepaalt dat als wisselkoers voor uitvoerrestituties met vaststelling vooraf van mcb's de representatieve koers moet worden genomen die geldt op de dag bedoeld in artikel 6 van verordening nr. 243/78, zoals gewijzigd bij verordening nr. 1544/78, dat wil zeggen de laatste dag van de termijn voor indiening van offertes.

De representatieve koers van de Franse frank, die met ingang van 1 juli 1979 reeds met 3,6 % was gedevalueerd bij verordening nr. 976/78, heeft nadien nog meerdere devaluaties gekend, die steeds op 1 juli 1979 van kracht werden en derhalve in de plaats kwamen van de voorgaande: 5,12 % bij verordening nr. 543/70 van de Raad van 29 maart 1979 (PB L 83 van 1979, blz. 1), en 7 % bij verordening nr. 1266/79 van de Raad van 25 juni 1979 (PB L 161 van 1979, blz. 4). Met ingang van 1 oktober 1979 is hij bij verordening van de Raad van 28 september 1979 (PB L 246 van 1979, blz. 76) nogmaals, met 1,046 %, gedevalueerd.

Bij verordening nr. 1288/79 van de Raad van 25 juni 1979 tot vaststelling voor het verkoopseizoen voor suiker 1979/1980 van de prijzen in de sector suiker (PB L 162 van 1979, blz. 1) werd de interventieprijs voor suiker van 40,49 Ecu voor het verkoopseizoen 1978/1979 verhoogd tot 41,09 Ecu per 100 kg.

Het procesverloop

Op grond van de verhoging van de interventieprijs en de devalutaties van de representatieve koers van de Franse frank verzochten Jean Lion et Cie, alsmede Loiret & Haentjens en acht andere suikerhandelaren, het FIRS om aanpassing van de uitvoerrestituties terzake van door Lion na 1 juli 1979 en door de overige vennootschappen na 1 oktober 1979 uitgevoerde suiker, en om aanpassing van de mcb's wat Lion betreft.

Toen op hun verzoeken niet werd ingegaan, stelden de betrokken vennootschappen bij het Tribunal administratif te Parijs beroep in tot nietigverklaring van de stilzwijgend genomen afwijzende besluiten van het FIRS en vorderden zij betaling van de bedragen waarop zij aanspraak meenden te hebben.

Het FIRS verweerde zich in hoofdzaak met een beroep op haar verplichting, ver-

ordening nr. 3016/78 en de door de Commissie vastgestelde aanpassingscoëfficiënten toe te passen.

Bij vonnis van 10 november 1981 wees het Tribunal administratif Lions verzoek af in zoverre dit betrekking had op de gevolgen van de wijziging van de interventieprijs van suiker voor de aanpassing van de restitutie; het was van oordeel dat de wijziging van de representatieve koers van de Franse frank per 1 juli 1979 op juiste wijze in de aanpassing van de mcb's was verwerkt. Bij een ander vonnis, van dezelfde datum, werden de zaken van de negen overige vennootschappen gevoegd opdat bij één vonnis uitspraak kon worden gedaan.

Bij beide vonnissen heeft het Tribunal administratif te Parijs, voor wat betreft de gevolgen van de wijzigingen van de representatieve koers van de Franse frank voor de aanpassing van de uitvoerrestituties, besloten de behandeling van de zaken te schorsen en het Hof van Justitie krachtens artikel 177 EEG-Verdrag verzocht om een prejudiciële beslissing over de navolgende vragen:

„Is verordening nr. 3016/78 van 20 december 1978 geldig in het licht van artikel 190 EEG-Verdrag?

Introduceert zij discriminatoire maatregelen in de communautaire regeling, die de geldigheid daarvan aantasten?

Schendt zij verordening nr. 243/78 van 1 februari 1978 houdende invoering van de vaststelling vooraf van de monetair compenserende bedragen, waarop zij een aanpassingsregeling is?"

Beide vonnissen van het Tribunal administratif te Parijs van 10 november 1981 zijn op 16 november 1981 ter griffie van het Hof ingeschreven onder de nummers 292/81 respectievelijk 293/81.

Overeenkomstig artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn in beide zaken op 19 januari 1982 schriftelijke opmerkingen ingediend door de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J. C. Séché, en op 4 februari 1982 door verzoeksters in de hoofdgedingen, vertegenwoordigd door L. Funck-Brentano, advocaat te Parijs.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en de advocaat-generaal gehoord, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan. Het heeft evenwel verzoeksters in de hoofdgedingen alsook de Commissie verzocht enkele vragen te beantwoorden, waaraan binnen de gestelde termijn gevolg is gegeven.

Bij beschikking van 5 mei 1982 heeft het Hof de zaken 292/81 en 293/81 voor de behandeling en ter gelijktijdige berechting gevoegd.

Bij een andere beschikking, van dezelfde datum, heeft het Hof de gevoegde zaken 292 en 293/81 krachtens artikel 95, paragrafen 1 en 2, van het Reglement voor de procesvoering naar de Tweede kamer verwezen.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

Verzoeksters in de hoofdgedingen zijn van mening dat verordening nr. 3016/78 zowel in het licht van artikel 190 als van artikel 40 EEG-Verdrag ongeldig is, en dat enkele bepalingen ervan onverenigbaar zijn met verordening nr. 243/78 van de Raad.

De motivering van verordening nr. 3016/78

a) Artikel 190 EEG-Verdrag heeft een algemene motiveringsplicht in het leven geroepen: een besluit dat geen of een ontoereikende motivering bevat, is nietig wegens schending van een wezenlijk vormvoorschrift.

b) De motivering van de litigieuze verordening is uiterst beknopt: zij bestaat uit slechts één overweging, die luidt als volgt:

„Overwegende dat met het oog op een doelmatig beheer van de markt voor suiker en isoglucose voor elke soort transactie in deze sectoren de wijze waarop de toe te passen wisselkoers wordt bepaald dient te worden gepreciseerd; dat in sommige gevallen van de in artikel 6 van verordening (EEG) nr. 1134/68 bepaalde regel dient te worden afgeweken".

Daarmee maakt de Commissie op geen enkele manier duidelijk waarom in sommige gevallen dient te worden afgeweken, welke gevallen dat zijn en waarom juist voor de sector suiker (en isoglucose) een afwijkende regeling moet worden getroffen.

c) Voorts zijn de „gelet op" van verordening nr. 3016/78 onvolledig: in punt X van de bijlage wordt weliswaar verwezen naar de dag bedoeld in artikel 6 van verordening nr. 243/78, gewijzigd bij verordening nr. 1544/78, maar deze twee verordeningen worden in de „gelet op" niet genoemd. Zulks is onverenigbaar met 's Hofs rechtspraak over de motivering van regelgevende besluiten.

d) Het Hof heeft beknopte motiveringen in enkele gevallen wel aanvaard, onder meer bij verordeningen op het gebied van de landbouw waarbij prijzen werden vastgesteld of die betrekking hadden op bepaalde dringende maatregelen. Verordening nr. 3016/78 behelst echter geen dringende of in de gegeven omstandigheden wenselijke maatregel; onder het mom van maatregelen die op een specifiek punt zijn gericht, wordt het bestaande stelsel van vaststelling vooraf fundamenteel gewijzigd zonder dat daarvan in de motivering iets blijkt.

De discriminerende aard van verordening nr. 3016/78

a) Verordening nr. 3016/78 is in twee opzichten discriminerend: vanwege de betrokken landbouwsector en op grond dat zij een specifieke groep economische subjecten raakt. Voor zover de verordening alleen voor de sector suiker geldt, is zij onverenigbaar met artikel 40, lid 3, EEG-Verdrag, bepalende dat een gemeenschappelijke ordening van de landbouwmarkten elke discriminatie tussen producenten of verbruikers van de Gemeenschap dient uit te sluiten. Voorts behelst zij een niet gerechtvaardigd verschil in behandeling tussen handelaren die om vaststelling vooraf van mcb's en restituties hebben verzocht, en hen die van deze mogelijkheid geen gebruik hebben gemaakt.

b) In andere sectoren van de landbouw moet bij een wijziging van de representatieve koers de wisselkoers worden aangehouden die geldt op de dag waarop de douaneformaliteiten bij uitvoer zijn vervuld, ook wanneer de monetaire compenserende bedragen vooraf zijn vastgesteld.

De in de bijlage bij verordening nr. 3016/78 opgesomde specifieke maatregelen voor de sector suiker, zijn interventiemaatregelen voor bepaalde bijzondere operaties en houden geen verband met het vraagstuk van de representatieve koers die op vooraf vastgestelde restituties van toepassing is. De vergoeding van uit een wijziging van de representatieve koers voortvloeiende nadelen is een algemeen probleem; het speelt in al die gevallen waarin de monetaire compenserende bedragen vooraf zijn vastgesteld, en niet alleen in de sector suiker (en isoglucose). Herhaaldelijk heeft het Hof gemeenschapsverordeningen ongeldig verklaard wegens schending van het discriminatieverbod dat slechts een bijzondere uitdrukking is van het algemene gelijkheidsbeginsel, een der grondbeginselen van het gemeenschapsrecht.

c) Wat betreft de op handelsovereenkomsten toepasselijke wisselkoers maakt verordening nr. 3016/78 een fundamenteel onderscheid naar gelang al dan niet om vaststelling vooraf van monetaire compenserende bedragen is verzocht. Deze benadering is economisch gezien niet houdbaar.

Handelaren die gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid die verordening nr. 243/78 biedt om hun exportoperaties te vrijwaren, is aanpassing van vooraf vastgestelde bedragen geweigerd; handelaren die niet om vaststelling vooraf van de mcb's hadden verzocht, hebben echter wel aanpassing daarvan alsook van de uitvoerrestituties verkregen. Het is in strijd met het discriminatieverbod dat handelaren die geen gebruik hebben gemaakt van de door de verordening nr. 243/78 geboden zekerheid, maar speculatieve voordelen wilden behalen en risico's op de koop toe namen, in een gunstiger positie worden gebracht dan zij die de gebruikelijke en vereiste zorgvuldigheid hebben betracht om elk risico in verband met monetaire gebeurtenissen waarop zij geen vat hebben, uit te sluiten.

De onverenigbaarheid van verordening nr. 3016/78 met verordening nr. 243/78

a) In het handelsverkeer met derde landen zijn restituties (of heffingen) en mcb's onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Indien de mcb's niet vooraf zijn vastgesteld maar de restitutie wel, leidt iedere wijziging van de representatieve koers van de munteenheid tot aanpassing van de mcb's én van de vooraf vastgestelde restituties, aan de hand van de bij uitvoer geldende representatieve koers. Wanneer zowel de restitutie als het mcb vooraf zijn vastgesteld terwijl een nieuwe representatieve koers reeds bekend was en na de prefixatie van kracht werd, dwingt artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78 tot aanpassing van de mcb's. In dat geval moet ook de restitutie noodzakelijkerwijs worden aangepast ten einde het algemene evenwicht van het stelsel te bewaren; zulks heeft de Commissie overigens uitdrukkelijk in verordening nr. 1516/78 verklaard.

Ingevolge punt X van de bijlage bij verordening nr. 3016/78 wordt het tijdstip van voltooiing van de uitvoer verlegd

naar de dag van de openbare inschrijving, en wordt dus iedere aanpassing van de restitutie en van het mcb aan de representatieve koers die na vaststelling vooraf van kracht wordt, uitgesloten. Zulks is onverenigbaar met artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78, volgens hetwelk vooraf vastgestelde monetaire compenserende bedragen verplicht dienen te worden aangepast, wanneer een wijziging van de representatieve koers wordt aangekondigd voordat het certificaat van kracht wordt.

Aangezien in het algemene prijzenstelsel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid de mcb's en de restituties aan elkaar zijn gekoppeld, is verordening nr. 3016/78 ongeldig omdat zij neerkomt op hetzij intrekking van artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78 zonder hiervan melding te maken, hetzij ontkoppeling van mcb's en restituties, doordat de eerste wel maar de andere niet worden aangepast.

b) De bij verordening nr. 1134/68 ingevoerde en bij verordening nr. 878/77 aangevulde regeling, waarin verordening nr. 243/78 geen wijziging heeft gebracht, berust op de gedachte dat bepaalde omstandigheden waaronder contracten worden afgesloten, kunnen veranderen zonder dat de handelaren zulks kunnen voorzien; bijgevolg dienen deze te worden aangepast door de vooraf vastgestelde mcb's en restituties aan te passen aan de nieuwe economische situatie, die is ontstaan als gevolg van het van kracht worden van een nieuwe representatieve koers of een wijziging daarvan, dan wel van beide tegelijkertijd. In geval van wijziging van de representatieve koers van een munteenheid kan de handelaar die nadeel ondervindt van de toepassing van de nieuwe koers, op grond van deze regeling om aanpassing van de vooraf vastgestelde restitutie naar rato van de wijziging van de representatieve koers verzoeken; ook kan hij de vaststelling vooraf en het daarop betrekking hebbende certificaat of document annuleren, ofwel compensatie van het ondervonden nadeel verkrijgen op grond van een daartoe strekkende maatregel. De handelaar behoeft in geen geval zelf het nadeel te dragen van een wijziging van de representatieve koers van een munteenheid.

Verordening nr. 243/78 sluit toepassing van de eerdere regeling inzake vooraf vastgestelde restituties niet uit in geval ook het compenserende bedrag vooraf is vastgesteld. Deze verordening werd vastgesteld om de handelaren te beschermen tegen de risico's van koersfluctuaties op de wisselmarkt, wanneer de representatieve koers van de betrokken munt niet verandert. Het stelsel van voorfixatie — dat de handelaar bij het sluiten van een contract inzicht beoogt te geven in de economische omstandigheden waaronder de overeenkomst zal worden uitgevoerd — zou zijn doel missen, indien vooraf vastgestelde restituties en compenserende bedragen werden bevroren; een wijziging van de representatieve koers leidt immers tot wijziging van een van de elementen van de overeenkomst, doordat de koopprijs van het produkt hoger wordt.

Met verordening nr. 3016/78 doelde de Commissie ongetwijfeld op het geval waarin de handelaren van een wijziging van de representatieve koers geen nadeel ondervinden. In de sector suiker evenwel werkt elke wijziging van de representa-

tieve koers door in de aankoopprijs, en leiden de handelaren vanaf het tijdstip waarop de nieuwe representatieve koers van kracht wordt verlies, wanneer de vooraf vastgestelde bedragen niet worden aangepast.

Verordening nr. 3016/78 mist wettelijke grondslag en is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel, doordat zij derogeert aan het beginsel volgens hetwelk het nadeel van een gewijzigde representatieve koers van een munteenheid niet ten laste van de handelaar dient te komen.

c) Het Tribunal administratif te Parijs heeft het niet dienstig geacht, het Hof vragen te stellen over de uitlegging van artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78, ofschoon dit een onduidelijkheid behelst die opheldering verdient.

De verplichte aanpassing van vooraf vastgestelde compenserende bedragen, waartoe de Commissie gehouden is ingevolge artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78, is weliswaar uitgevoerd naar aanleiding van de gebeurtenissen van 1 juli 1979, maar op een betwistbare grondslag.

Volgens artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78 hangt de aanpassing van de mcb's af van twee voorwaarden: vóór de vaststelling vooraf moet een nieuwe representatieve koers zijn vastgesteld en moet deze nieuwe koers van kracht worden. De nieuwe representatieve koers waartoe op 1 juli 1979 was besloten, was die voorzien in de verordeningen nrs. 976/78 en 643/79; de op die datum van kracht zijnde koers was evenwel die bedoeld in verordening nr. 1266/79. Bij de aanpassing van de vooraf vastgestelde compenserende bedragen heeft de Commissie dus gebruik gemaakt van een koers die niet overeenstemde met die welke op 1 juli 1979 van kracht was geworden.

De Raad heeft bij verordening nr. 243/78 niet de mogelijkheid voorzien dat de representatieve koers die van kracht wordt, verschilt van die waartoe aanvankelijk was besloten. Deze leemte in de verordening laat de Commissie echter geen ruimte voor een willekeurige uitlegging en toepassing daarvan.

Uitgaande van haar juridische en economische context, kan verordening nr. 243/79 alleen in die zin worden uitgelegd dat wanneer tot een wijziging van de representatieve koers is besloten voordat de aanvraag om vaststelling vooraf van het monetaire compenserende bedrag is ingediend, de in artikel 7, lid 1, bedoelde aanpassing geschiedt aan de hand van de representatieve koers die bij het vervullen van de douaneformaliteiten van kracht is.

De geldigheid van verordening nr. 3016/78 is derhalve betwistbaar nu zij, zonder nadere motivering, de aanpassing van vooraf vastgestelde compenserende bedragen relateert aan een koers waartoe wel is besloten, maar die nimmer van kracht is geworden.

De *Commissie* is van mening dat bij het onderzoek van de aan het Hof gestelde vragen niet blijkt van omstandigheden die afbreuk kunnen doen aan de rechtsgeldigheid van verordening nr. 3016/78, voor wat betreft het bepaalde in de bijlage onder punt X, sub a.

De motivering van verordening nr. 3016/78

a) Uit 's Hofs rechtspraak blijkt duidelijk dat de in artikel 190 EEG-Verdrag neergelegde motiveringsplicht afhangt van de aard van het betrokken besluit en van de omstandigheden waaronder dit is

vastgesteld. Aan de vereisten van artikel 190 is voldaan wanneer in de motivering de essentie van de voorschriften van de instellingen wordt verklaard. Men kan immers niet verlangen dat alle, soms zeer talrijke details van een dergelijke maatregel afzonderlijk worden vermeld.

In het bijzonder op landbouwgebied dient de motivering, hoe beknopt ook, te worden beoordeeld in het kader van de gehele regeling waarvan het betrokken besluit deel uitmaakt.

b) Verordening nr. 3016/78 is vastgesteld krachtens artikel 4, lid 4, van verordening nr. 878/77, waaraan zij derogeert. Laatstgenoemde bepaling werd aan verordening nr. 878/77 toegevoegd bij verordening nr. 976/78, waarin een en ander omstandig wordt gemotiveerd in de één na laatste overweging.

Aangezien daarmee de voornaamste redenen waarom de mogelijkheid van afwijkingen noodzakelijk was, waren verklaard, was de Commissie niet verplicht, de maatregelen die voor in de bijlage bij verordening nr. 3016/78 bedoelde 19 gevallen waren vastgesteld, nog verder toe te lichten in de considerans van deze verordening.

De niet-discriminerende aard van verordening nr. 3016/78

a) Het ontstaansfeit dat, al naar gelang het geval, het tijdstip bepaalt waarop de representatieve koers in aanmerking moet worden genomen, moet worden vastgesteld aan de hand van objectieve maatstaven, afhankelijk van de concrete situatie.

Het geval waarin de handelaar heeft verzocht om vaststelling vooraf voor zowel de restitutie als het compenserende bedrag, verschilt van de andere twee denkbare mogelijkheden — vaststelling vooraf van alleen de restitutie of in het geheel geen vaststelling vooraf — ingeval van wijziging van de representatieve koers van een munteenheid. De omstandigheid dat verordening nr. 3016/78 voor het eerste geval niet in aanpassing voorziet, kan niet als schending van het beginsel van gelijke behandeling worden beschouwd. Evenzo berust het feit dat artikel 7, lid 1, van verordening nr. 243/78 alleen bij dubbele prefixatie tot aanpassing van het mcb verplicht op billijkheidsoverwegingen.

Een handelaar die evenals verzoeksters in de hoofdgedingen gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid, zich door middel van vaststelling vooraf in te dekken tegen een ongunstige monetaire ontwikkeling, kan voor een verzoek om aanpassing geen beroep doen op de omstandigheid dat de devaluatie van de representatieve koers uiteindelijk in zijn nadeel is uitgevallen. Elke vaststelling vooraf houdt een risico in dat de handelaar geenszins op zich behoeft te nemen, maar waarvan hij de gevolgen moet dragen wanneer het zich voordoet.

b) De sector suiker onderscheidt zich van andere sectoren van de landbouw, doordat de financiële verantwoordelijkheid bij de producenten is gelaten, hetgeen de vaststelling van tal van bedragen meebrengt (zoals produktieheffingen, vooruitbetalingen daarop, opslagkosten, quota). Al deze factoren spelen eveneens een rol bij uitvoer; de Commissie was

derhalve verplicht om in deze sector gebruik te maken van de haar door de Raad verleende bevoegdheid om nauwkeurig het ontstaansfeit te bepalen dat ter vaststelling van de wisselkoers moet worden aangehouden.

De regeling voorzien in punt X, sub a, van de bijlage bij verordening nr. 3016/78 kan alleen met regelingen voor andere landbouwprodukten worden vergeleken, wanneer de gemeenschappelijke ordening wat de uitvoerrestituties betreft, evenals bij suiker op een stelsel van openbare inschrijving berust. Alleen de in de graansector geldende regeling voldoet aan deze dubbele voorwaarde. In deze sector gelden thans twee verschillende stelsels, afhankelijk van de wijze van uitvoer. Het grootste deel van de graanuitvoer vindt plaats door middel van openbare inschrijving op de restitutie. Tot op heden achtte de Commissie het niet opportuun om voor dit geval een van verordening nr. 1134/68 afwijkende maatregel vast te stellen. De in de nationale munteenheid luidende vooraf vastgestelde bedragen worden bij een wijziging van de pariteit dus aangepast op het tijdstip van daadwerkelijke uitvoer. De Commissie heeft evenwel een ontwerp-verordening in voorbereiding, die voor uitvoerrestituties met vaststelling vooraf van de monetair compenserende bedragen in de graansector in een analoge regeling als punt X, sub a, van verordening nr. 3016/78 voorziet.

De bepaling van punt X, sub a, is reeds overgenomen in verordening nr. 1003/81 van de Commissie van 10 april 1981 houdende vaststelling van het ontstaansfeit bij de verkoop van voorraden in het bezit van de interventiebureaus in de sectoren granen en rijst (PB L 100 van 1981, blz. 11).

De verenigbaarheid van verordening nr. 3016/78 met verordening nr. 243/78

Verordening nr. 3016/78 is niet krachtens verordening nr. 243/78 van de Commissie, maar krachtens verordening nr. 878/77 van de Raad, en derhalve overeenkomstig het besluit van de Raad vastgesteld. Tussen de door de Commissie vastgestelde verordeningen nrs. 3016/78 en 243/78 bestaat daarentegen geen enkel hiërarchisch verband.

Voor het overige zijn de voorschriften van beide verordeningen van de Commissie materieel gezien in geen enkel opzicht met elkaar in tegenspraak: verordening nr. 3016/78 sluit aanpassing weliswaar uit, maar verordening nr. 243/78 maakt zulks mogelijk, hetzij dwingend — dit geldt slechts voor één geval, dat in casu niet van toepassing is — hetzij zuiver facultatief.

III — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 8 juli 1982 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt en vragen van het Hof beantwoord door verzoeksters in de hoofdgedingen, vertegenwoordigd door L. Funck-Brentano, advocaat te Parijs, bijgestaan door A. Rozan, directeur van de Société pour l'exportation des sucres te Antwerpen, als deskundige, en door de Commissie, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J. C. Séché, bijgestaan door J. Heine, afdelingshoofd van het directoraat Landbouwwetgeving van het directoraat-generaal Landbouw, als deskundige.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 7 oktober 1982 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij twee vonnissen van 10 november 1981, ingekomen ten Hove op 16 november daaropvolgend, heeft het Tribunal administratif te Parijs krachtens artikel 177 EEG-Verdrag drie prejudiciële vragen gesteld over de geldigheid van verordening nr. 3016/78 van de Commissie van 20 december 1978 houdende vaststelling van sommige bepalingen voor de toepassing van de wisselkoersen in de sectoren suiker en isoglucose (PB L 359 van 1978, blz. 11), met name het bepaalde onder X, sub a, van de bijlage bij deze verordening.

2 Blijkens de processtukken voerde de vennootschap Jean Lion et Co, verzoekster in het hoofdgeding in zaak 292/81, tijdens het verkoopseizoen 1979-1980 suiker uit, waartoe zij tussen 7 februari en 13 juni 1979 van de bevoegde nationale instantie, het Fonds d'intervention et de régularisation du marché du sucre (FIRS), uitvoercertificaten voor suiker, bestemd voor derde landen, ontving; de uitvoerrestituties en de monetair compenserende bedragen werden bij openbare inschrijving vooraf vastgesteld. Na afgifte van deze certificaten ging de Gemeenschap over tot devaluatie van de representatieve koers van de Franse frank (de zogenaamde „groene koers") en verhoogde zij de interventieprijs voor suiker; beide maatregelen werden van kracht op 1 juli 1979 (verordening nr. 1266/79 van 25 juni 1979, PB L 161 van 1979, blz. 4, en verordening nr. 1288/79 van 25 juni 1979, PB L 162 van 1979, blz. 1).

3 Oordelende dat de gemeenschapsinstellingen door dit onvoorzienbare ingrijpen wijziging hadden gebracht in de financiële voorwaarden van de exporten waarvoor de litigieuze certificaten waren afgegeven, verzocht verzoekster in het hoofdgeding het FIRS om aanvullende restituties voor de door haar verrichte suikerexporten, opdat rekening zou worden gehouden met de devaluatie van de „groene frank" en de verhoging van de interventieprijs. Toen het FIRS aan dit verzoek geen gevolg gaf, stelde verzoekster bij het Tribunal administratif beroep in tegen deze stilzwijgende weigering. Toen het FIRS te zijner verdediging aanvoerde dat het slechts de geldende gemeenschapsregeling had toegepast, betwistte verzoekster de geldigheid van deze regeling, stellende dat daarin geen bepalingen waren opgenomen op grond waarvan de restituties konden worden aangepast ten behoeve van ondernemingen die gebruik hadden gemaakt van de mogelijkheid tot vaststelling vooraf.

4 Aan de vennootschap Loiret et Haentjens en acht andere suikerexporterende vennootschappen, verzoeksters in het hoofdgeding in zaak 293/81, werden na de in zaak 292/81 relevante monetaire gebeurtenissen doch vóór 28 september 1979, toen bij verordening nr. 2139/78 (PB L 246 van 1979, blz. 76) de „groene frank" met ingang van 1 oktober 1979 werd gedevalueerd, uitvoercertificaten afgegeven; de restituties en de monetair compenserende bedragen werden vooraf vastgesteld. Toen genoemde vennootschappen er niet in slaagden van het FIRS aanvullende restituties te verkrijgen om de gevolgen van deze wijziging van de representatieve koers te compenseren, stelden zij bij het Tribunal administratif gelijkluidende beroepen in als in zaak 292/81.

5 Om uitspraak te kunnen doen op deze beroepen, heeft het Tribunal administratif vragen gesteld over de geldigheid van verordening nr. 3016/78, die in de bijlage onder X, sub a, bepaalt dat, wanneer de restituties en de monetair compenserende bedragen vooraf zijn vastgesteld, de rekeneenheid in nationale valuta moet worden omgerekend op basis van de wisselkoers die van toepassing is op de laatste dag van de termijn voor de indiening van offertes met het oog op de toewijzing van restituties. Aangezien ingevolge deze bepaling een latere wijziging van de wisselkoers geen gevolgen kan hebben voor houders van uitvoercertificaten met vooraf vastgestelde restituties en monetair compenserende bedragen, heeft het Tribunal administratif over de geldigheid van deze bepaling drie vragen gesteld, luidende als volgt:

Is verordening nr. 3016/79 van 20 december 1978 geldig in het licht van artikel 190 EEG-Verdrag?

Introduceert zij discriminatoire maatregelen in de communautaire regeling, die de geldigheid daarvan aantasten?

Schendt zij verordening nr. 243/78 van 1 februari 1978 houdende invoering van de vaststelling vooraf van de monetair compenserende bedragen, waarop zij een aanpassingsregeling is?

6 De derde vraag, betreffende de substantiële geldigheid van de betrokken bepaling, dient als eerste te worden onderzocht, aangezien van het antwoord daarop de oplossing van de eerste vraag, betreffende de motivering van deze bepaling, afhangt.

De derde vraag

7 Vooraf moet worden opgemerkt dat er, anders dan de bewoordingen van de derde vraag veronderstellen, geen hiërarchiek verband bestaat tussen verordening nr. 3016/78, waarvan de geldigheid wordt betwist, en verordening nr. 243/78 van de Commissie van 1 februari 1978 houdende invoering van de vaststelling vooraf van de monetair compenserende bedragen (zoals gewijzigd bij verordening nr. 1544/78 van de Commissie van 4 juli 1978, PB L 182 van 1978, blz. 7). Beide verordeningen hebben weliswaar een verschillende rechtsgrondslag — de eerste berust op verordening nr. 3330/74 van de Raad van 19 december 1974 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector suiker (PB L 359 van 1974, blz. 1), juncto verordening nr. 878/77 van de Raad van 26 april 1977 inzake de in de landbouwsector toe te passen wisselkoersen (PB L 106 van 1977, blz. 27), en de tweede op verordening nr. 974/71 van de Raad van 12 mei 1971 betreffende bepaalde conjunctuurpolitieke maatregelen welke naar aanleiding van de tijdelijke verruiming van de fluctuatiemarges van de valuta's van sommige Lid-Staten dienen te worden genomen in de landbouwsector (PB L 106 van 1971, blz. 1), zoals naderhand gewijzigd —, doch in beide gevallen gaat het om handelingen van de Commissie die gelijkelijk uitvoering geven aan verordeningen van de Raad.

8 Bijgevolg moet de vraag van het Tribunal administratif in die zin worden begrepen dat het wenst te vernemen of de geldigheid van de betwiste bepaling van verordening nr. 3016/78 kan zijn aangetast doordat zij — naar verzoeksters in de hoofdgedingen aanvoeren — een discontinuïteit of een tegenstrijdigheid teweegbrengt in het systeem van vaststelling van uitvoerrestituties en monetair compenserende bedragen.

9 Partijen zijn het erover eens dat de Commissie door vaststelling van de litigieuze bepaling van verordening nr. 3016/78 heeft gehandeld binnen de grenzen van de bevoegdheden die haar zijn toegekend in het kader van de gemeenschappelijke marktordening in de betrokken sector en de regeling die geldt bij wijziging van de waarde van de rekeneenheid en bij aanpassing van de landbouwprijzen, als neergelegd in verordening nr. 1134/68 van de Raad van 30 juli 1968 (PB L 188 van 1968, blz. 1), zoals achtereenvolgens gewijzigd bij verordening nr. 878/77 van de Raad van 26 april 1977 (PB L 106 van 1977, blz. 2) en verordening nr. 976/78 van de Raad van 12 mei 1978 (PB L 125, van 1978, blz. 32), waarnaar — al dan niet rechtstreeks — wordt verwezen in de considerans van de litigieuze verordening.

10 Luidens haar tweede overweging heeft verordening nr. 3016/78 tot doel, met het oog op de toepassing van de omrekeningskoersen het tijdstip van de verwezenlijking van de transactie of van het gedeelte van de transactie te bepalen dat aanleiding geeft tot uitbetaling of inning van de diverse, in de gemeenschapsregeling voorziene bedragen. In de bijlage worden 32 verschillende bedragen opgesomd, waaronder — onder X, sub a — „elke invoer- en uitvoerheffing evenals elke uitvoerrestitutie in het kader van verordening (EEG) nr. 3330/74: a) met vaststelling vooraf van monetair compenserende bedragen". Daarbij wordt als toe te passen wisselkoers vermeld de „representatieve koers van toepassing op de dag bedoeld in artikel 6 van verordening (EEG) nr. 243/78, gewijzigd bij verordening (EEG) nr. 1544/78". Uit deze verwijzingen volgt dat bedoelde dag de laatste is van de termijn voor het indienen van offertes in het kader van de procedure van vaststelling van uitvoerrestituties bij openbare inschrijving.

11 De keuze van deze dag door de Commissie kan niet worden betwist. Zij beantwoordt immers volkomen aan het doel van de procedure van vaststelling vooraf, nu door de betwiste bepaling de positie van de exporteur wordt vastgelegd op het tijdstip van de toewijzing; daarmee wordt de onzekerheid uitgeschakeld waarin deze zich zou bevinden indien de op de dag van uitvoer geldende restituties werden toegepast. De Commissie heeft terecht beklemtoond dat, nu die positie in nationale valuta wordt uitgedrukt, de exporteur bijgevolg geen enkel wisselrisico loopt met betrekking tot het bedrag van de restitutie, dat, naar gelang van de omstandigheden naar boven of naar beneden, wordt aangepast op basis van het monetair compenserende bedrag. Er zij op gewezen dat reeds ingevolge de verwijzing onder X, sub a, van de bijlage bij verordening nr. 3016/78, op dit punt geen divergentie kan bestaan tussen deze verordening en verordening nr. 243/78, aangezien het toe te passen monetair compenserende bedrag eveneens het bedrag is dat geldt op de laatste dag voor de indiening van offertes, zoals bedoeld in artikel 6, lid 2, van laatstgenoemde verordening.

12 Derhalve moet worden vastgesteld dat in ieder geval geen gebrek aan overeenstemming bestaat tussen de twee in de derde vraag van het Tribunal administratif bedoelde verordeningen.

13 Verzoeksters betogen evenwel dat de vaststelling vooraf van restituties en compenserende bedragen de ondernemingen geen volledige zekerheid biedt,

daar bij elke transactie betreffende uitvoer van suiker een derde element van belang is, te weten de suikerprijs (de aankoopprijs en de prijs bij verkoop aan afnemers in derde landen). Verzoeksters verklaren dienaangaande dat de verkoopprijs lang van tevoren met de kopers contractueel wordt vastgesteld. In verband met de ontwikkeling van de interventieprijs zou de aankoopprijs volgens de handelsgebruiken tijdens de uitvoering van de contracten aan verhogingen onderhevig zijn. De suikerhandelaren zouden gebonden zijn aan de contractuele clausules, overeengekomen in het kader van de ASSUC (de vereniging van beroepsorganisaties van de suikerhandel voor de landen van de Europese Economische Gemeenschap). Volgens deze clausules zou de in de koopcontracten vastgestelde prijs zodanig moeten worden aangepast dat elke wijziging van de communautaire interventieprijs vóór de levering van de suiker erin tot uiting komt, uitgedrukt in de valuta van het contract en omgerekend tegen de voor deze valuta geldende representatieve koers, met dien verstande dat elke wijziging ten laste van de koper komt. Volgens verzoeksters gaat het hier om een „dwingend gebruik", waaraan de suikerhandelaren niet kunnen ontsnappen. Aldus zou iedere directe dan wel uit de wijziging van de omrekeningskoers van de rekeneenheid voortvloeiende verhoging van de interventieprijs tot een verstoring van het evenwicht in de door de uitvoercertificaten gedekte contracten leiden.

14 Deze argumentatie van verzoeksters berust op miskenning van het mechanisme van de gemeenschapsverordeningen, met name het interventiestelsel. Dit laatste heeft tot doel de marktprijzen op het gewenste niveau te handhaven, waartoe aan de interventiebureaus de verplichting wordt opgelegd suiker te kopen tegen de interventieprijs, met dien verstande dat een andere regeling geldt naar gelang het suiker van de categorie A, B of C betreft; zij zijn echter niet gehouden de producenten deze prijs bij elke transactie te waarborgen, laat staan de kopers te verplichten bij wijziging van de interventieprijs of van de wisselkoers hun contracten te herzien. De verkoopprijs bij uitvoer en de aankoopprijs van suiker worden vrijelijk bepaald door de ondernemingen, zodat deze laatste daar ook het risico voor dragen; het bestaan van een dergelijk risico of van verplichtingen, voortvloeiende uit beroepshalve gesloten overeenkomsten, is bijgevolg geen grond tot herziening van de krachtens de gemeenschapsregeling met name in de vorm van uitvoerrestituties vastgestelde bedragen. Mitsdien moet deze argumentatie van verzoeksters in de hoofdgedingen worden verworpen.

15 Uit het voorgaande volgt dat bij onderzoek van de derde vraag van het Tribunal administratif niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van verordening nr. 3016/78 kunnen aantasten.

De eerste vraag

16 Met de eerste vraag wenst het Tribunal administratif te vernemen of verordening nr. 3016/78 geldig is in het licht van de motiveringsplicht van artikel 190 EEG-Verdrag.

17 Verzoeksters in de hoofdgedingen voeren in dit verband aan dat de enige motivering van deze verordening is vervat in de derde overweging ervan, volgens welke „met het oog op een doelmatig beheer van de markt voor suiker en isoglucose voor elke soort transactie in deze sectoren de wijze waarop de toe te passen wisselkoers wordt bepaald dient te worden gepreciseerd". Uit deze algemene motivering zou geenszins blijken op welke gronden de Commissie onder X, sub a, van de bijlage wat betreft de vaststelling vooraf van uitvoerrestituties de voorkeur heeft gegeven aan de laatste dag van de termijn voor de indiening van offertes bij openbare inschrijving.

18 Volgens de rechtspraak van het Hof moet de door artikel 190 EEG-Verdrag vereiste motivering aan de aard van de betrokken handeling beantwoorden. De redenering van de communautaire instantie die de betwiste handeling heeft vastgesteld, moet er duidelijk en ondubbelzinnig in tot uiting komen, zodat de belanghebbenden de rechtvaardigingsgronden van de genomen maatregel kunnen kennen en het Hof zijn toezicht kan uitoefenen (zie laatstelijk het arrest van 30 september 1982, zaak 114/81, Tunnel Refineries Ltd., Jurispr. 1982, blz. 3189).

19 Het is bovendien vaste rechtspraak (zie met name het arrest van 20 juni 1973, zaak 80/72, Koninklijke Lassiefabrieken, Jurispr. 1973, blz. 635) dat bij verordeningen geen specifieke motivering kan worden verlangd van de verschillende — soms zeer talrijke en ingewikkelde — onderdelen, feitelijk of rechtens, die daarin voorkomen, zodra deze binnen de systematiek van het geheel vallen. Dit geldt stellig voor de betwiste verordening, waar in de bijlage is bepaald welk tijdstip in aanmerking moet worden genomen voor de

toepassing van de wisselkoersen op 32 verschillende categorieën economische of administratieve transacties in het kader van de gemeenschappelijke marktordening voor suiker. Nu uit de bestreden handeling de essentie van het door de instelling nagestreefde doel blijkt, zou het te ver gaan voor elke technische keuze van deze instelling een specifieke motivering te verlangen. Bovendien volgt uit het voorgaande dat de beslissing van de Commissie, voor de vaststelling van de uitvoerrestituties de laatste dag van de termijn voor indiening van offertes bij openbare inschrijving aan te houden, volledig aansluit bij het betrokken systeem.

20 Uit het vorenoverwogene volgt dat verzoeksters de bestaansreden van de bepalingen waarvan zij de rechtvaardiging bestrijden, moesten kunnen onderkennen, en dat zij met volledige kennis van zaken voor de verdediging van hun rechten konden zorgen.

21 De geldigheid van verordening nr. 3016/78 kan derhalve niet uit het oogpunt van de motiveringsplicht van artikel 190 EEG-Verdrag worden betwist.

De tweede vraag

22 Met de tweede vraag wenst het Tribunal administratif te vernemen of verordening nr. 3016/78 discriminatoire maatregelen bevat die de geldigheid ervan aantasten. Blijkens de verklaringen van verzoeksters vindt deze vraag haar verklaring in twee voor het Tribunal administratif opgeworpen grieven: in de eerste plaats zou de Commissie bijzondere regels voor de suikermarkt hebben vastgesteld, doch niet in overeenkomstige bepalingen voor andere marktsectoren hebben voorzien; voorts zou zij geen aanpassing van de restituties toestaan ten gunste van ondernemingen die voor vaststelling vooraf, dus voor zekerheid in de afwikkeling van transacties hebben gekozen, hoewel andere ondernemers automatisch voor toepassing van de op de dag van uitvoer geldende wisselkoers in aanmerking komen.

23 Beide grieven zijn ontleend aan artikel 40, lid 3, tweede alinea, EEG-Verdrag, bepalende dat de gemeenschappelijke marktordeningen „elke discrimi-

natie tussen producenten of verbruikers van de Gemeenschap [moeten] uitsluiten".

24 Dienaangaande zij vooreerst opgemerkt dat de omstandigheid dat verordening nr. 3016/78 specifiek voor de suikermarkt geldt en voor andere marktsectoren blijkbaar geen gelijkaardige bepalingen bestaan, niet als discriminerend kan worden aangemerkt. Daartoe volstaat het erop te wijzen dat elke gemeenschappelijke marktordening haar specifieke kenmerken vertoont en dat de marktordening voor suiker zich overigens onderscheidt doordat de betrokken bepalingen een heel bijzonder, ingewikkeld karakter hebben. Hieruit volgt dat aan een vergelijking van de voor de regeling van de verschillende marktsectoren aangewende technieken geen deugdelijk argument kan worden ontleend ten betoge dat sprake is van discriminatie tussen ongelijksoortige produkten waarvoor verschillende regels gelden en waartussen bovendien geen onderlinge concurrentieverhouding bestaat.

25 De grief inzake discriminatie is evenmin houdbaar met betrekking tot de ongelijke behandeling van ondernemingen die voor vaststelling vooraf hebben gekozen en andere ondernemingen, aangezien de vaststelling vooraf er juist toe strekt het bedrag van de restitutie en de monetair compenserende bedragen op verzoek van de ondernemingen onveranderlijk vast te leggen op een datum vóór de dag van uitvoer. De hieruit voortvloeiende ongelijke behandeling is slechts het gevolg van een keuze tussen twee stelsels die de verordening ter beschikking van de ondernemingen stelt, welke keuze door deze laatste vrij en naar eigen goeddunken wordt bepaald.

26 Mitsdien is verzoeksters' grief inzake discriminatie ongegrond, en kan de geldigheid van verordening nr. 3016/78 in dit opzicht niet in twijfel worden getrokken.

27 Uit het vorenoverwogene volgt dat bij onderzoek van de door het Tribunal administratif gestelde vragen niet is gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van de betwiste verordening kunnen aantasten.

Kosten

28 De kosten door de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening harer opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Tweede kamer)

verklaart voor recht:

Bij onderzoek van de door het Tribunal administratif te Parijs gestelde vragen is niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van verordening nr. 3016/78 van de Commissie van 20 december 1978 houdende vaststelling van sommige bepalingen voor de toepassing van de wisselkoersen in de sectoren suiker en isoglucose kunnen aantasten.

Chloros Pescatore Due

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 28 oktober 1982.

De griffier
voor deze
H. A. Rühl
Hoofdadministrateur

De president van de Tweede kamer
A. Chloros